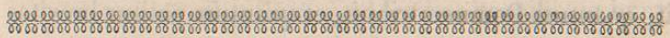

2130
C

S. AUR. AUGUSTINI

HIPPONENSIS EPISCOPI

DE PATIENTIA.

LIBER UNUS¹.

PRINCIPIO DISTINGUIT AUGUSTINUS PATIENTIAM VERAM A FALSA. HORTATUR DEINDE AD EAM QUÆ VERA EST, PER QUAM PRO ÆTERNA VITA ET EX DEI AMORE MALA SUFFERUNTUR, PATIENTIAM AMPECTENDAM. DOCET POSTREMO HANC PATIENTIÆ VIRTUTEM, NON LIBERI ARBITRII VIRIBUS, SED DIVINÆ GRATIÆ ADJUTORIO TRI- BUENDAM ESSE.

I. VIRTUS² animi quæ patientia dicitur, tam magnum Dei donum est, ut etiam ipsius qui nobis eam largitur, qua malos ut corrigantur expectat, patientia prædicetur. Ita quamvis Deus nihil pati possit, patientia vero a patiando nomen acceperit, patientem tamen Deum non modo fideliter credimus, verumetiam salubriter confitemur. Sed Dei patientia qualis et quanta sit, quem nihil patientem, nec tamen impatientem, imo etiam patientissimum dicimus, verbis explicare quis possit? Ineffabilis est ergo illa patientia, sicut zelus ejus, sicut ira ejus, et si quid hujusmodi

¹ Scriptus forte ante annum 413. — ² Vide D. Guillon, tom. xxii, pag. 318-320.

007991

est. Nam si tanquam nostra ista cogitemus, in illo nulla sunt. Nihil enim horum nos sine molestia sentimus: absit autem ut impassibilem Dei naturam perpeti ullam molestiam suspicemur. Sicut autem zelat sine aliquo livore, irascitur sine aliqua perturbatione, miseretur sine aliquo dolore, poenitet eum sine alicujus suæ pravitatis correctione: ita est patiens sine ulla passione. Nunc itaque humana patientia, quam capere possumus, et habere debemus, cujusmodi sit, quantum Dominus tribuit, et quantum patitur brevitatis præsentis sermonis, expediám.

II. Patientia hominis, quæ recta est atque laudabilis et vocabulo digna virtutis, ea perhibetur qua æquo animo mala toleramus, ne animo iniquo bona deseramus, per quæ ad meliora perveniamus. Quapropter impatientes dum mala pati nolunt, non efficiunt ut a malis eruantur, sed ut mala graviora patiantur. Patientes autem qui mala malunt non committendo ferre, quam non ferendo committere, et leviora faciunt quæ per patientiam patiuntur, et pejora evadunt quibus per impatientiam mergerentur. Bona vero æterna et magna non perdunt, dum malis temporalibus brevibusque non cedunt: « Quoniam non sunt » condignæ passiones hujus temporis, sicut Apostolus » dicit, ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis¹. » Et iterum ait: « Quod est temporale et leve tribulationis » nostræ, in incredibilem modum æternum gloriæ pondus » operatur nobis². »

III. Intueamur ergo, charissimi, quanta in laboribus et doloribus homines dura sustineant, pro rebus quas vitiose diligunt, et quanto se his feliciores fieri putant, tanto infelicius concupiscunt. Quanta pro falsis divitiis, quanta pro vanis honoribus, quanta pro ludicris affectionibus periculosissima et molestissima patientissime tolerantur.

¹ Rom. viii, 18. — ² 2 Cor. iv, 17.

Pecuniæ, gloriæ, lasciviæ cupidos videmus, ut ad desiderata perveniant, adeptisque non careant, soles, imbres, glacies, fluctus, et procellosissimas tempestates, aspera et incerta bellorum, immanium plagarum ictus, et vulnera horrenda, non inevitabili necessitate, sed culpabili voluntate perferre. Verum hæ licitæ quodam modo videntur insanæ. Namque avaritia, ambitio, luxuria, et variorum oblectamenta ludorum, nisi propter illa facinus aliquod admittatur, sive flagitium quod legibus prohibetur humanis, putantur ad innocentiam pertinere: imo etiam qui sine fraude cujusquam, aut pro habenda vel augenda pecunia, aut pro adipiscendis vel retinendis honoribus, aut in agone certando seu venando, seu theatricum aliquid plausibiliter exhibendo magnos labores doloresque pertulerit, parum est quod populari vanitate nullis reprehensionibus cohibetur, sed insuper extollitur laudibus: « Quoniam » niam laudatur, sicut scriptum est, peccator in desideriis » animæ suæ¹. » Vis enim desideriorum facit tolerantiam laborum et dolorum: et nemo nisi pro eo quod delectat, sponte suscipit ferre quod cruciat. Sed istæ, ut dixi, cupiditates, propter quas explendas qui eis flagrant, multa dura et acerba patientissime sustinent, licitæ existimantur legibusque concessæ.

IV. Quid quod etiam pro apertis sceleribus, non ut ea puniant, sed ut perpetrent multa homines gravissima perferunt? Nonne de quodam nobilissimo patriæ parricida, sæcularium litterarum loquuntur auctores, quod famem, sitim, frigus ferre poterat, ejusque erat corpus patiens inediæ, algoris, vigiliæ, supra quam cuiquam credibile est? Quid de latronibus dicam², quorum omnes cum insidiantur viatoribus, noctes perpetiuntur insomnes, atque ut transeuntes excipiant innocentes, sub qualibet cœli as-

¹ Psal. ix, 3. — ² Sallust. de Catilina.

peritate nocentem animum corpusque defigunt? Quidam vero eorum invicem torquere perhibentur, ita ut exercitatio contra pœnas nihil distet a pœnis. Non enim tantum fortassis excruciantur a iudice ut a dolentibus veritas inquiratur, quantum a suis sociis ut a patientibus non prodatur. Et tamen in his omnibus miranda est potius quam laudanda patientia: imo nec miranda nec laudanda, quæ nulla est; sed miranda duritia, neganda patientia: nihil autem illic jure laudandum, nihil utiliter imitandum; tantoque rectius majore supplicio dignum judicaveris animum, quanto magis vitiis subdit instrumenta virtutum. Patientia comes est sapientiæ, non famula concupiscentiæ: patientia amica est bonæ conscientiæ, non inimica innocentæ.

V. Cum ergo videris quemquam patienter aliquid pati, noli continuo laudare patientiam, quam non ostendit nisi causa patiendi. Quando illa bona est, tunc ista vera est: quando illa non polluitur cupiditate, tunc a falsitate ista distinguitur. Cum vero illa tenetur in crimine, tunc hujus multum erratur in nomine. Non enim sicut omnes qui sciunt sunt participes scientiæ, ita omnes qui patiuntur sunt participes patientiæ; sed qui passione recte utuntur, hi patientiæ veritate laudantur, hi patientiæ munere coronantur.

VI. Verumtamen cum pro libidinibus, vel etiam sceleribus, cum denique pro ista temporali vita ac salute multi homines horrenda mirabiliter sufferunt, satis nos admonent quanta sufferenda sint pro vita bona, ut etiam postea possit esse æterna, et sine ullo temporis termino, sine utilitatis ullius detrimento vera felicitate segura. Dominus ait: « In vestra patientia possidebitis animas vestras¹. » Non ait: Villas vestras, laudes vestras, luxurias vestras

¹ Luc. xxi, 29.

sed, « Animas vestras. » Si ergo tanta suffert anima ut possideat unde pereat, quanta debet sufferre ne pereat? Deinde ut illud dicam quod culpabile non est, si tanta suffert pro salute carnis suæ inter manus secantium sive urentium medicorum, quanta debet sufferre pro salute sua inter furores quorumlibet inimicorum? Cum medici, ne corpus moriatur, per pœnas corpori consulant; inimici autem pœnas et mortem corpori comminando, ut anima et corpus in gehenna occidatur impellant.

VII. Quanquam et ipsi corpori tunc providentius consulatur, si temporalis salus ejus pro justitia contemnatur, et pœna vel mors ejus patientissime pro justitia sufferatur. De corporis quippe redemptione quæ in fine futura est, loquitur Apostolus, ubi ait: « Et ipsi in nobismetipsis in- » gemiscimus, adoptionem filiorum expectantes redemp- » tionem corporis nostri. » Deinde subjunxit, « Spe enim » salvi facti sumus. Spes autem quæ videtur, non est spes. » Quod enim videt quis, quid et sperat? Si autem quod » non videmus speramus, per patientiam expectamus¹. » Cum ergo torquent aliqua mala, sed non extorquent opera mala, non solum anima per patientiam possidetur, verum etiam cum per patientiam corpus ipsum ad tempus affligitur vel amittitur, in æternam stabilitatem salutemque resumitur, et ei per dolorem et mortem inviolabilis sanitas et felix immortalitas comparatur. Unde Dominus Jesus ad patientiam exhortans Martyres suos, etiam ipsius corporis integritatem futuram sine cujusquam, non dicam membri, sed capilli amissione, promisit. « Amen dico vobis, inquit, » capillus capitis vestri non peribit². Ut quoniam nemo » unquam, sicut Apostolus dicit, carnem suam odio ha- » buit³, » magis homo fidelis per patientiam quam per impatientiam pro statu suæ carnis invigilet, et futuræ

¹ Rom. xxviii, 23, 25. — ² Luc. xxi, 18. — ³ Ephes. v, 29.

in corruptionis inæstimabili lucro quantalibet ejus præsentia damna compenset.

VIII. Quamvis autem patientia virtus sit animi, partim tamen ea utitur animus in se ipso, partim vero in corpore suo. In se ipso utitur patientia, quando illæso et intacto corpore aliquid quod non expediat vel non deceat, facere aut dicere quibuslibet adversitatibus aut fœditatibus rerum seu verborum stimulis incitatur, et patienter mala omnia tolerat, ne ipse mali aliquid opere vel ore committat. Per hanc patientiam sustinemus, etiam dum corpore sani sumus, quod inter hujus sæculi scandala beatitudo nostra differtur: unde dictum est quod paulo ante commemoravi: « Si quod non videmus speramus, per patientiam expectamus¹. » Hac patientia sanctus David conviciantis opprobria toleravit, et cum facile posset ulcisci, non solum non fecit, verum et alium pro se dolentem commotumque compescuit², et potestatem regiam magis adhibuit prohibendo, quam exercendo vindictam. Neque tunc ejus corpus aliquo morbo affligebatur aut vulnere, sed humilitatis tempus agnoscebatur, ac ferebatur voluntas Dei, propter quam patientissimo animo amaritudo contumeliæ bibebatur. Hanc patientiam Dominus docuit, quando commotis zizaniorum permixtione servis, et volentibus ea colligere, dixit respondisse patremfamilias: « Sinite utraque crescere usque ad messem³. » Oportet enim patienter ferri, quod festinanter non oportet auferri. Hujus et ipse patientiæ præbuit et demonstravit exemplum, quando ante passionem corporis sui, discipulum Judam prius quam ostenderet traditorem, pertulit furem; et ante experimentum vinculorum et crucis et mortis, labiis ejus dolosis non negavit osculum pacis⁴. Hæc omnia, et si qua

¹ Rom. viii, 25. — ² Reg. xvi, 10. — ³ Matth. xiii, 30. — ⁴ Joan. xii, 6, et xiii, 29, et Matth. xxvi, 49.

alia sunt quæ commemorare longum est, ad eum patientiæ modum pertinent, quo animus non sua peccata, sed quæcumque extrinsecus mala patienter sustinet in se ipso, suo prorsus corpore illæso. Alius est autem patientiæ modus, quo idem ipse animus quæcumque molesta et gravia in sui corporis passionibus perfert; non sicut stulti vel maligni homines, propter adipiscenda vana, vel scelera perpetranda; sed sicut a Domino definitum est: « Propter » justitiam¹. » Utroque modo sancti Martyres certaverunt. Nam et impiorum opprobriis saturati sunt, ubi animus corpore intacto quasdam veluti plagas suas integer sustinet; et in corporibus vincti sunt, inclusi sunt, fame ac siti affecti sunt, torti sunt, secti sunt, dilaniati sunt, incensi sunt, trucidati sunt: et pietate immobili subdiderunt Deo mentem, cum paterentur in carne quidquid exquirenti crudelitati venit in mentem.

IX. Majus sane patientiæ certamen est, quando non visibilis inimicus persequendo atque sæviendo urget in nefas, qui palam et aperte a non consentiente vincatur; sed ipse diabolus, qui etiam per filios infidelitatis tanquam per sua vasa filios lucis insequitur, per se ipsum occultus impugnat, sæviendo instans ut contra Deum fiat aliquid vel dicatur. Talem illud Job sanctus expertus est, utraque tentatione vexatus, sed in utraque stabili patientiæ robore et armis pietatis invictus. Nam prius illæso corpore cuncta quæ habebat amisit², ut animus ante suæ carnis cruciatum subtractis rebus, quas magni pendere homines solent, frangeretur, et adversus Deum loqueretur aliquid, his amissis propter quæ illum colere putabatur. Percussus est etiam omnium subita orbitate filiorum, ut quos singillatim susceperat, simul perderet, tanquam eorum numerositas, non unde felicitas ornaretur extiterit, sed unde

¹ Matth. v, 10. — ² Job, 1, 12.

calamitas augetur. Ubi autem ista perpressus in Deo suo mansit immobilis, ejus affixus est voluntati, quem non posset amittere nisi propria voluntate; et pro iis quæ perdidit eum qui abstulit tenuit, in quo inveniret quod nunquam periret. Neque enim ille abstulerat qui nocendi habuit voluntatem, sed ille qui dederat potestatem. Aggressus est inimicus et corpus, nec ea quæ homini extrinsecus inerant, sed ipsum jam hominem in qua potuit parte percussit. A capite usque ad pedes ardebant dolores¹; scatebant vermes, sanies defluebat: manebat in putri corpore animus integer, horrendosque cruciatus carnis contabescens inviolata pietate et incorrupta patientia perferebat. Aderat uxor, nec ferebat opem aliquam viro, sed in Deum blasphemiam suggerebat. Non enim eam diabolus, cum etiam filios abstulisset, tanquam nocendi imperitus reliquerat; quæ quantum esset necessaria tentatori, jam in Eva didicerat². Sed modo alterum Adam, quem per mulierem caperet, non invenerat. Cautior fuit iste in doloribus, quam ille in nemoribus: ille victus est in deliciis, iste vicit in pœnis: consensit ille oblectamentis, non cessit iste tormentis. Aderant et amici, non ut in malis consolarentur, sed ut malum suspicarentur. Neque enim eum qui tanta patiebatur, innocentem esse credebant, nec tacebat eorum lingua quod illius conscientia non habebat; ut inter immanes cruciatus corporis, etiam falsis animus cæderetur opprobriis. At ille sustinens in carne dolores suos, in corde errores alienos, conjugis corripiebat insipientiam, amicos docebat sapientiam, servabat ubique patientiam.

X. Hunc intueantur, qui sibi ingerunt mortem, quando quærentur ad vitam; et sibi auferendo præsentem, abnegant et futuram. Qui si ad Christum negandum vel ali-

¹ Job. II, 7. — ² Gen. III, 1.

quid contra justitiam faciendum, sicut veri Martyres, cogentur omnia potius patienter ferre, quam sibi impatienter mortem inferre debuerant. Quod si fugiendorum malorum causa recte fieri posset, Job sanctus se ipse perimeret, ut tanta mala in rebus suis, in filiis suis, in membris suis, diabolicæ crudelitatis effugeret. Non autem fecit. Absit enim ut in se committeret ipse vir sapiens, quod nec mulier suggessit insipiens. Quia et si suggessisset, merito et hic illud audisset, quod audivit suggerendo blasphemiam. « Locuta es tanquam una ex insipientibus » mulieribus. Si bona suscepimus de manu Domini, mala » non sustinebimus¹? » Et ipse quippe patientiam perdidisset, sive blasphemando, sicut illa voluerat, sive se interficiendo, quod nec illa ausa fuerat dicere, moreretur: atque esset inter illos de quibus dictum est: « Væ iis qui » perdiderunt patientiam²: » et augetur potius quam evade- ret pœnas, qui post sui corporis mortem, sive ad blasphemorum, sive ad homicidarum, vel etiam plus quam parricidarum supplicia raperetur. Si enim parricida eo sceleratior est quam quilibet homicida, quia non tantum hominem, verum etiam propinquum necat; inque ipsis parricidis, quanto propinquiorem quisque peremerit, tanto judicatur immanior: sine dubio pejor est qui se occidit; quia nemo est homini se ipso propinquior. Quid ergo miseri faciunt, qui cum et hic sibimet ingestas, et postea non solum impietatis adversus Deum, sed etiam ipsius quam in se exercuerunt crudelitatis luant debitas pœnas, insuper quærent et Martyrum glorias? cum etiam si pro vero Christi testimonio persecutionem paterentur, et se interficerent, ne aliquid a persecutoribus paterentur, recte illis diceretur: « Væ iis qui perdiderunt patientiam. » Quomodo enim justum præmium patientiæ redditur, si et impatiens passio

¹ Job, II, 10. — ² Eccli. II, 16.

coronatur? Aut quomodo innocens judicabitur, cui dictum est: « Diliges proximum tuum sicut te ipsum¹, » si homicidium committit in seipso, quod committere prohibetur in proximo?

XI. Audiant ergo sancti de Scripturis sanctis præcepta patientiæ: « Fili, accedens ad servitutum Dei, sta in justitia et timore, et præpara animam tuam ad tentationem: » deprime cor tuum, et sustine; ut crescat in novissimis » vita tua. Omne quod tibi supervenerit accipe, et in dolore sustine, et in humilitate tua patientiam habe. Quoniam in igne probatur aurum et argentum, homines » vero receptibiles in camino humiliationis². » Et in loco alio legitur: « Fili, ne deficias in disciplina Domini, neque » fatigeris, cum ab illo increparis³. Quem enim diligit » Dominus, corripit: flagellat autem omnem filium quem » recipit⁴. Quod hic positum est, « Filium quem recipit: » hoc in supradicto testimonio est, « Homines receptibiles. » Hoc enim justum est, ut qui de pristina felicitate paradisi propter contumacem deliciarum appetentiam dimissi sumus, per humilem molestiarum patientiam recipiamur: fugaces mala faciendo, reduces mala patiando; ibi contra justitiam facientes, hic pro justitia patientes.

XII. Sed vera patientia, quæ hujus est nomine digna virtutis, quærendum est unde sumatur. Sunt enim qui eam tribuant viribus voluntatis humanæ, non quas habent ex divino adjutorio, sed quas ex libero arbitrio. Error autem iste superbus est: eorum est enim qui abundant, de quibus dicitur in Psalmo: « Opprobrium eis qui abundant, » et despectio superbis⁵. Non ergo est ista patientia » pauperum, quæ non perit in æternum⁶. « Hi enim pauperes ab illo eam divite accipiunt, cui dicitur: « Deus

¹ Matth. xii, 19. — ² Eccli. ii, 1, 5. — ³ Prov. iii, 11, 12. — ⁴ Hebr. xii, 5, 6. — ⁵ Psal. cxxii, 4. — ⁶ Id. ix, 19.

» meus es tu, quoniam honorum meorum non egess¹. A quo » est omne datum optimum, et omne donum perfectum². » Ad quem clamat egenus et pauper, qui laudat nomen ejus, et petendo, quærendo, pulsando, dicit: « Deus meus, eripe » me de manu peccatoris, et de manu legem prætereuntis » et iniqui: quoniam tu es patientia mea, Domine, spes » mea a juventute mea³. » Isti autem qui abundant, et egere ad Deum dedignantur, ne ab illo accipiant veram patientiam, de sua falsa gloriantes, consilium inopis volunt confundere, quoniam Dominus spes ejus est⁴. Nec attendunt, cum homines sunt, et suæ, id est, humanæ voluntati tantum tribuunt, in illud se incurrere quod scriptum est: « Maledictus omnis qui spem suam ponit » in homine⁵. » Unde etiamsi eis contingat, ut aliqua dura et aspera, vel ne displiceant hominibus, vel ne graviora patiantur, vel sibi placendo et amando præsumptionem suam, eadem ipsa superbissima voluntate sustineant; hoc illis discendum est de patientia, quod de sapientia beatus Jacobus apostolus dicit: « Non est ista sapientia de sursum » descendens, sed terrena, animalis, diabolica⁶. » Cur enim non sit superbiorum falsa patientia, sicut superbiorum est falsa sapientia? A quo est autem vera sapientia, ab illo est et vera patientia. Huic enim cantat ille spiritu pauper: « Deo subjecta est anima mea, quoniam ab ipso est patientia mea⁷. »

XIII. Sed respondent et loquuntur dicentes. Si voluntas hominis sine ullo Dei adjutorio viribus liberi arbitrii tam multa gravia et horrenda perfert, sive in animo, sive in corpore, ut mortalis vitæ hujus et peccatorum delectatione perfruatur; cur non eodem modo eadem ipsa voluntas hominis eisdem viribus liberi arbitrii, non ad hoc

¹ Psal. xv, 2. — ² Jacob. i, 17. — ³ Psal. lxx, 4, 5. — ⁴ Id. xiii, 6. — ⁵ Jerem. xvii, 5. — ⁶ Jacob. iii, 15. — ⁷ Psal. lxi, 6.